

evaluatie, monitoring,
effectonderzoek en data

Oud-leerlingsucces

Discussiepaper als input voor een expertmeeting over
het gebruik van doorstroominformatie

Marjolijn Hovius | Nico van Kessel

1 november 2009

Projectnummer: 34000574
Opdrachtgever: Ministerie van OCW

© 2009 ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1	Managementsamenvatting	1
2	Aanleiding en onderzoeksopzet	5
3	Rol van feedback over oud-leerlingsucces	7
4	Praktijkvoorbeelden	15
4.1	Welke informatie wordt uitgewisseld?	15
4.2	Aan wie wordt teruggekoppeld?	18
4.3	Wat wordt met de informatie gedaan?	19
4.4	Beperkingen van de huidige praktijk	20
5	Voorstel voor een model	23
5.1	Randvoorwaarden voor een feedback model	23
5.2	Schets van een uitwisselingsmodel	24
5.3	Inhoud van de uitwisseling	26
5.4	Tot slot	28
6	Conclusies/Aanbevelingen	30
	Bijlage – Praktijkvoorbeelden	32

1 Managementsamenvatting

Aanleiding en onderzoeksopzet

De directie Kennis van het ministerie van OCW wil graag meer inzicht in de manier waarop scholen informatie over oud-leerlingssucces gebruiken om hun onderwijsproces te verbeteren. Om te kunnen leren van de praktijkervaringen organiseert zij een expertmeeting over het meten van oud-leerlingssucces en de rol van het informatiebeleid van OCW en de scholen daarbij. Ter voorbereiding op deze bijeenkomst en ter stimulering van de discussie heeft het ministerie het ITS opdracht gegeven om een paper te schrijven, waarin de volgende aspecten aan de orde komen:

- Het nut van systematische volgsystemen en de informatie die daaruit voort komt in relatie tot de meerwaarde van scholen en docenten;
- Een overzicht van voorbeelden in de praktijk waar dergelijke informatie reeds voor feedbackdoeleinden wordt gebruikt;
- Een (of meer) varianten van een model voor de feedbackloop.

Vanwege de beperkte beschikbaarheid aan documentatie, is dit paper vooral geschreven op basis van gesprekken in het veld, waarbij zowel gesproken is met instellingen die vooroplopen in het gebruik van informatie over oud-leerlingen, als met instellingen die er (nog) weinig mee doen. Het is niet de bedoeling om een volledig en representatief beeld van de praktijk te schetsen. Het is zeker dat er nog andere situaties en aanpakken voorkomen. Zo ontbreken de G4 in de inventarisatie, waardoor specifieke initiatieven in (samenwerking met) de grote steden buiten beeld blijven.

Rol van feedback over oud-leerling succes

Gegevens over oud-leerlingssucces kunnen scholen een spiegel voorhouden hoe goed ze erin slagen hun leerlingen voor te bereiden op het vervolgonderwijs. Het gaat dan zowel om (vak)specifieke kennis en vaardigheden, als om meer algemene studievvaardigheden en om de begeleiding bij studiekeuze. Afhankelijk van het doel is meer of minder gedetailleerde informatie nodig en is de informatie vooral relevant voor vakdocenten of juist decanen. De informatie kan worden gebruikt om de kwaliteit van het eigen onderwijs te verbeteren maar ook om in het kader van horizontale en verticale verantwoording te laten zien hoe goed men in dit opzicht al is.

Praktijkvoorbeelden

Scholen zitten in de complexe situatie dat hun leerlingen uitwaaiëren naar veel verschillende vervolgopleidingen. Ze krijgen maar van een beperkt deel informatie over hun oud-leerlingen terug, vaak gebeurt dat in regionaal verband. Het gaat daarbij om de volgende gegevens:

- enquêtegegevens (over aansluiting op vakniveau, vaardigheden);
- inschrijvingsgegevens (welke opleiding, status inschrijving);
- studieresultaten (rapportcijfers, toetsresultaten, behaalde studiepunten, diploma's).

Concrete voorbeelden waarbij de gegevens aanleiding gaven tot verbetering van de onderwijskwaliteit op scholen, zijn we nauwelijks tegengekomen. Dit kan samenhangen met de gebrekkigheid van de huidige informatie-uitwisseling, maar ook aan een gebrekkige gevoel van urgentie. Enerzijds is het zo dat de informatie voor scholen nog onvoldoende werkbaar is: de informatie is onvolledig (niet van alle vervolginstellingen, niet over alle oud-leerlingen), versnipperd, moeilijk te bewerken (vaak op papier), weinig specifiek en komt niet altijd op het juiste niveau binnen de organisatie. Anderzijds geven veel scholen ook aan dat de informatie in hun ogen (wat betreft onderwijskwaliteit) weinig toevoegt aan hetgeen al bekend is uit de eigen volgsystemen en het CSE.

Model

In de voorliggende notitie pleiten we voor een model waarin centraal gebeurt wat centraal kan, en waarin dus informatie die nu al centraal verzameld wordt, centraal gekoppeld, geanalyseerd en teruggekoppeld wordt naar individuele instellingen. Dit biedt via benchmarking tevens de mogelijkheid om scholen zichzelf te laten vergelijken met andere scholen. Bekeken moet worden tot op welke niveau de informatie beschikbaar komt, geaggregeerd of tot op het niveau van de individuele leerling/student. Tegelijkertijd kan bekeken worden welke aanvullende informatie gewenst wordt en nodig is in het kader van horizontale en verticale verantwoording en in het kader van het kwaliteitsbeleid. Wanneer dat duidelijk is kunnen daarvoor standaarden worden ontwikkeld en de benodigde technische oplossing.

Onderdeel daarvan kan de behoefte zijn aan informatie die uitsluitend via bevraging van oud-leerlingen te verzamelen is. Het is raadzaam ook daarvoor een standaard-aanpak te volgen.

Conclusies en aanbevelingen

De notitie sluit af met een aantal conclusies en aanbevelingen. Daarin wordt gepleit voor een groeimodel waarmee 'quick wins' zijn te behalen. Begin met het toegankelijk maken van informatie die nu al centraal beschikbaar is bij de IB-Groep. Afhankelijk van de behoefte, kan de informatie later uitgebouwd worden met gegevens die momenteel nog niet centraal beschikbaar zijn. Belangrijk is ook hierbij dat er sprake is van standaardisering van gegevens.

Keuzes dienen te worden gemaakt voor de aard van de informatie, het niveau van de informatie, het moment van informatie, de duur van de informatie, waar de informatie terecht moet komen, wat centraal verzameld moet worden en wat lokaal, en een ict-ondersteunde aanpak die niet tot lastenverzwaring van de instellingen leidt.

2 Aanleiding en onderzoeksopzet

Het delen van informatie over de loopbaan van leerlingen kan bijdragen aan de kwaliteit van het primaire onderwijsproces. Wanneer opleidingen de onderwijsgeschiedenis van hun leerlingen kennen, kunnen ze hun onderwijs beter op hen afstemmen. Uitwisseling van onderwijskundige rapporten bij de overgang van po naar vo is hier een voorbeeld van. Het gaat dan om informatie die met de leerlingen ‘mee gaat’ naar het vervolgonderwijs. Ook de omgekeerde informatiestroom, waarbij het vervolgonderwijs gegevens terugkoppelt over het leersucces van oud-leerlingen (‘extern rendement’), is relevant. Door de latere onderwijs carrière van hun oud-leerlingen te volgen, krijgen instellingen inzicht in hun bijdrage aan de onderwijsketen. Doel van onderwijsinstellingen is immers uiteindelijk om leerlingen voldoende bagage mee te geven om in het vervolgonderwijs (en later op de arbeidsmarkt) goed tot hun recht te kunnen komen.

Op dit moment volgen scholen het onderwijssucces van hun oud-leerlingen vooral met het oog op *externe verantwoording* en is men minder gericht op toepassing om de *onderwijskwaliteit* te verbeteren. Het uitwisselen van informatie over oud-leerlingen gebeurt voornamelijk in regionale initiatieven en niet systematisch. De directie Kennis van het ministerie van OCW wil graag meer inzicht in de manier waarop scholen informatie over oud-leerlingsucces gebruiken om hun onderwijsproces te verbeteren. Om te kunnen leren van de praktijkervaringen organiseert zij een expertmeeting over het meten van oud-leerlingsucces en de rol van het informatiebeleid van OCW en de scholen daarbij. Ter voorbereiding op deze bijeenkomst heeft het ministerie het ITS opdracht gegeven om een paper te schrijven, waarin de volgende aspecten aan de orde komen:

- Het nut van systematische volgsystemen en de informatie die daaruit voort komt in relatie tot de meerwaarde van scholen en docenten;
- Een overzicht van voorbeelden in de praktijk waar dergelijke informatie reeds voor feedbackdoeleinden wordt gebruikt;
- Een (of meer) varianten van een model voor de feedbackloop.

Aanvankelijk was de bedoeling om deze paper te schrijven op basis van literatuurstudie en internetonderzoek, aangevuld met een paar gesprekken ervaringsdeskundigen uit de verschillende onderwijssectoren. Omdat er slechts in zeer beperkte mate documentatie beschikbaar bleek te zijn, hebben we ons uiteindelijk vooral gebaseerd op gesprekken in het veld. Deze gesprekken leverden zeer waardevolle inzichten op.

Uitgaand van een aantal reeds bekende initiatieven en eigen contacten hebben we verder gezocht naar andere relevante praktijkvoorbeelden. Ook spraken we met een aantal instellingen waar juist (nog) weinig met het terugkoppelen van oud-leerling informatie gebeurde. De nadruk lag op terugkoppeling vanuit bve en ho aan vo-instellingen, en vanuit hbo aan roc's. Meer zijdelings is ook de terugkoppeling van vo-instellingen aan primair onderwijs aan de orde geweest.

In deze notitie is niet geprobeerd een volledig representatief beeld te schetsen. Dat was niet de opdracht en zou in de korte tijd die beschikbaar was niet realiseerbaar zijn geweest. Dat betekent dat er naast de hieronder beschreven praktijkvoorbeelden er zeker ook andere zijn, alleen zijn die voor ons niet tijdig over het voetlicht gebracht. Zo ontbreken de G4 in de inventarisatie, waardoor specifieke initiatieven in (samenwerking met) de grote steden buiten beeld blijven.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk schetsen we een aantal achtergronden van de uitwisseling van informatie over oud-leerlingen. Daarbij gaan we eerst in op de mogelijke rol die deze informatie kan spelen in het bredere kwaliteitsbeleid van scholen. In hoofdstuk 3 bespreken we hoe in de praktijk informatie over oud-leerlingen wordt uitgewisseld: welke informatie wordt uitgewisseld, op welke wijze dit gaat en wat daarmee gedaan wordt. In hoofdstuk 4 formuleren we op basis van de praktijkvoorbeelden een aantal voorwaarden waaraan een feedbackmodel zou moeten voldoen. Ook doen we een voorzet (schets) hoe een dergelijk model er in hoofdlijnen uit zou kunnen zien. Hierbij is het geenszins de bedoeling dit als een strikt kader te hanteren. In de bijlage is meer informatie te vinden over de praktijkvoorbeelden.

Een conceptversie van deze discussiepaper is 23 september besproken met een begeleidingscommissie, bestaand uit vertegenwoordigers van OCW en het onderwijsveld. De naar aanleiding hiervan aangepaste versie is vervolgens rondgestuurd aan de deelnemers van een expertmeeting die op 1 oktober plaatsvond bij OCW. Van deze bijeenkomst is apart verslag gemaakt door de directie Kennis van OCW.

3 Rol van feedback over oud-leerlingssucces

Informatie over hoe oud-leerlingen het in het vervolgonderwijs doen, kan inzicht geven in verschillende aspecten van de kwaliteit van het aanleverende onderwijs: specifieke kennis en vaardigheden (bv. rekenen/wiskunde of Engels), algemene studievaardigheden (bv. mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid, plannen van studietaken) en begeleiding bij studiekeuze (LOB). Deze aspecten vergen verschillende soorten informatie en zijn (deels) voor verschillende groepen binnen de school interessant. Daarbij gaat het voor een deel om korte-termijninformatie, direct aansluitend op het aanleverende onderwijs, en voor een deel om lange-termijninformatie waarbij het directe effect van de vooropleiding wat minder duidelijk is, maar toch nog interessant kan zijn omdat bijvoorbeeld bij dezelfde vooropleiding en vervolgopleiding er verschillen optreden tussen scholen in het kader van rendement. De vraag is waar kwaliteit begint en ophoudt.

Het is buiten het bestek van deze paper om verder in te gaan op de vraag wat kwaliteit is. Deze vraag is uiteraard wel relevant bij de keuze van indicatoren: welke informatie willen instellingen teruggekoppeld krijgen over hun oud-leerlingen ten einde de kwaliteit van de eigen school te verbeteren? Dit is een van de punten voor de verdere discussie waar deze paper een aanzet toe beoogt te geven. Daarbij moet uiteraard bedacht worden dat wil terugkoppeling leiden tot kwaliteitsverbetering er ook de juiste attitude moet zijn om er inderdaad wat mee te doen. Terugkoppeling kan echter ook een bijdrage leveren om die attitude te bewerkstelligen door de scholen een spiegel voor te houden van waar ze staan, met name in vergelijking met andere scholen/opleidingen.

Tabel 3.1 geeft een indicatie van mogelijke indicatoren en doelgroepen.

Tabel 3.1 – Overzicht van mogelijke doelen van terugkoppeling van oud-leerling succes en de bijbehorende benodigde gegevens en ‘stakeholders’

Inzicht in kwaliteit van:	Benodigde soort gegevens:	(m.n.) Relevant voor:
Vakgerelateerde kennis en vaardigheden	Vakspecifieke studieresultaten; instap- of niveautoetsen; enquêtegegevens aansluiting op vakniveau	Directie, vaksecties, indiv. docenten
Algemene (studie) vaardigheden	Enquêtegegevens aansluiting vaardigheden	Directie, vaksecties, indiv. docenten
Studiekeuze (LOB)	% uitvallers en switchers; enquêtegegevens tevredenheid LOB-activiteiten	Decanen
Rendement	% diploma, studiepunten	Directie, RvT, ouders, nieuwe leerlingen/studenten

Om zicht te krijgen op de aansluiting met betrekking tot specifieke *kennis en vaardigheden* is zicht nodig op de prestaties van oud-leerlingen in het vervolgonderwijs op vakniveau. Hierbij kan ook gedacht worden aan instap- of niveautoetsen, die steeds meer vervolgoopleidingen hanteren (bv. taal- en rekentoetsen). Informatie over hoe oud-leerlingen op bepaalde vakken of instaptoetsen gescoord hebben, geeft aanleverende scholen inzicht in mogelijke (vakinhoudelijke) tekorten in de opleiding. Dergelijke gegevens geven niet alleen informatie over de kwaliteit van de totale school, maar vooral ook op het niveau van vakgroepen en docenten. Als bijvoorbeeld blijkt dat oud-leerlingen relatief slecht scoren op rekentoetsen, moet de sectie wiskunde hiermee aan de slag. Daarmee zouden deze gegevens ook in de functionerings-systematiek betrokken kunnen worden. Naast ‘harde’ gegevens uit toetsscores, kan er ook subjectieve informatie uit enquêtes gebruikt worden om een beeld te krijgen van de aansluiting op bepaalde vakken. Diverse vervolginstellingen houden enquêtes onder hun eerstejaarsstudenten waarin o.a. de aansluiting met de vorige school op diverse aspecten aan de orde komt (zie ook verderop in dit hoofdstuk).

Dergelijke enquêtegegevens zijn ook een bron om meer zicht te krijgen op de aansluiting wat betreft meer *algemene studievaardigheden*. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken als ict-vaardigheden of het plannen van studietaken. Omdat dit vaak vakoverstijgende vaardigheden zijn, gaat deze informatie de totale school aan. Wel kunnen bepaalde vaardigheden bepaalde vaksecties of docenten meer aangaan dan andere.

Er komt steeds meer aandacht voor *loopbaanoriëntatie en –begeleiding* (LOB). Een juiste studiekeuze is immers een zeer belangrijke voorwaarde voor succes in het vervolgonderwijs. Een belangrijke indicator hiervoor is het aandeel uitvallers en switchers in het eerste jaar. In aanvulling hierop kunnen ook enquêtegegevens nuttig zijn. In sommige enquêtes onder eerstejaars wordt ook expliciet naar de ervaringen met

LOB-activiteiten in het aanleverende onderwijs gevraagd. Deze informatie is binnen de school (naast de directie) vooral relevant voor decanen.

Hoe lang oud-leerlingen blijven volgen?

Bij alle hierboven besproken gegevens geldt: hoe later in de loopbaan, hoe groter de invloed van andere factoren en dus hoe kleiner nog de invloed van het aanleverende onderwijs. Zo kan uitval in het derde studiejaar ook nog samenhangen met verkeerde studiekeuze, maar dit verband is veel kleiner dan bij uitval in het eerste studiejaar. Het ultieme ‘bewijs’ van succes in het vervolgonderwijs is uiteindelijk het behalen van een diploma. Dit moment ligt echter meestal een (behoorlijk) aantal jaren na het verlaten van het aanleverende onderwijs. De invloed van dat aanleverende onderwijs zal daarmee ook beperkt zijn. Toch is *diplomarendement* in het vervolgonderwijs een gegeven dat voor scholen interessant is. Concrete aanknopingspunten voor kwaliteitsverbetering geeft het – anders dan de eerder genoemde informatie – niet zozeer. Wel is het bij uitstek een gegeven waarmee scholen zich, ook ten opzichte van elkaar, kunnen profileren. Niet alleen in de verticale verantwoording, maar vooral ook in de horizontale verantwoording, naar (aspirant)leerlingen en hun ouders. Ook voor de ontvangende instellingen is dergelijke informatie relevant aangezien het een wervend karakter heeft voor nieuwe leerlingen/studenten.

Aggregatieniveau van de informatie

Informatie over oud-leerlingen kan geleverd worden op het niveau van individuele leerlingen of op geaggregeerd niveau van bijvoorbeeld cohorten¹. Informatie over individuen is ‘rijker’ en kan bovendien gekoppeld worden aan andere kennis over de oud-leerling (voorgeschiedenis schoolloopbaan). Op individueel niveau komt echter meteen de *privacy-problematiek* om de hoek kijken, waarvoor dan een oplossing gezocht moet worden. Door te aggregeren wordt dit probleem soms verholpen, maar niet volledig. Op schoolniveau zijn leerlingstromen naar verschillende soorten vervolgopleidingen vaak ook erg klein, waardoor nog steeds de beperkingen rondom privacy spelen. Dit speelt vooral wanneer men op een ‘tussenniveau’ aggregeert (bv. groepen oud-leerlingen uitgesplitst naar vervolginstelling of –opleiding, of groepen oud-leerlingen met een bepaald eindexamenresultaat). De N in de cellen wordt al snel erg klein. Op het niveau van een totaal cohort zal over het algemeen geen sprake zijn van kleine aantallen. Dit niveau is echter weer zo grof, dat het maar weinig aanknopingspunten voor het kwaliteitsbeleid biedt. Voor de interpretatie van de gegevens is het voor scholen relevant om uitsplitsingen te kunnen maken binnen de eigen oud-leerlingpopulatie: vallen onze oud-leerlingen bij instelling A vaker uit dan bij instel-

1 Enquêtegegevens zijn uiteraard nooit op individueel niveau, maar altijd geaggregeerd.

ling B? Doen leerlingen met profiel N&T het beter in een bepaalde vervolgopleiding dan leerlingen met profiel N&G?

Belang van benchmarkinformatie

Naast vergelijkingen binnen de eigen oud-leerlingpopulatie, is het ook belangrijk dat scholen de prestaties van hun oud-leerlingen kunnen afzetten tegen referentiegegevens: doen mijn oud-leerlingen het beter of slechter dan oud-leerlingen van andere scholen op de instaptaaltoets? Vallen onze oud-leerlingen bij instelling A vaker uit dan oud-leerlingen van school X? Het is dus belangrijk dat er goede benchmarkgegevens beschikbaar zijn. Hieruit volgt dat er sprake moet zijn van standaardisering: scholen moeten dezelfde kengetallen gebruiken om onderlinge vergelijkingen mogelijk te maken.

Reeds centraal beschikbare informatie

Er wordt momenteel her en der al de nodige informatie over oud-leerlingen tussen scholen uitgewisseld. In het volgende hoofdstuk gaan we hier nader op in. Sommige informatie die we hierboven besproken hebben, is echter momenteel ook al landelijk beschikbaar bij de IB-Groep. Het gaat dan om cijfers over uitvallers en switchers en over diplomarendement. Iedereen die bekostigd onderwijs volgt, krijgt bij inschrijving een onderwijsnummer (gelijk aan het BSN, het vroegere sofinummer). Scholen zijn verplicht dit nummer te gebruiken in hun administratie. De onderwijsgerelateerde gegevens die gekoppeld zijn aan het onderwijsnummer worden door de IB-Groep beheerd in het Basisregister Onderwijs (BRON)². Dit register bevat de inschrijvings-, examen- en diplomagegevens van alle leerlingen aan bekostigde instellingen voor vo en bve. Vanaf oktober 2009 sluit ook het po aan op BRON. De inschrijfgegevens voor het ho beheert de IB-Groep nu nog in het Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs (CRIHO). Het is nog niet duidelijk wanneer het ho op BRON aangesloten wordt.

Op basis van het onderwijsnummer is dus in potentie al veel informatie over de onderwijsloopbaan van oud-leerlingen beschikbaar. De ontsluiting van deze informatie voor scholen is op dit moment echter nog erg beperkt. Op de website www.onderwijsincijfers.nl³ kunnen scholen (op basis van BRIN-nummer) wel al informatie vinden over de doorstroom van vo naar vervolgonderwijs. Zo kan een vo-school bijvoorbeeld nagaan hoeveel leerlingen vanuit hun afdeling vmbo-t zijn doorgestroomd naar mbo-bol of mbo-bll. Er kunnen jaarreeksen gemaakt worden en er is een vergelijking met landelijke cijfers mogelijk.

2 Informatie ontleend aan de IB-Groep: www.ib-groep.nl

3 Op deze website ontsluit CFI namens het ministerie van OCW informatie over deelnemers, personeel en financiën van instellingen voor vo, bve, aoc, po en pro.

De reeds beschikbare informatie bij de IB-groep biedt echter veel meer mogelijkheden om doorkijkjes te geven, subgroepen te onderscheiden, relaties te leggen tussen eindexamencijfers en vervolg, naar geslacht, etnische groep om wat voorbeelden te noemen.

Rol in verticale en horizontale verantwoording

Extern rendement speelt een steeds belangrijker rol in de verticale verantwoording. De Inspectie van het onderwijs verkent momenteel de mogelijkheid om een indicator over extern rendement toe te voegen aan het toezichtkader⁴. Uit onderzoek van de Inspectie in 2005 is gebleken dat slechts één op de drie roc's in hun regio informatie terugkoppelden over de plaatsing en loopbaan van hun leerlingen⁵. Mede naar aanleiding van deze bevindingen heeft de Inspectie een interne pilot uitgevoerd waarbij voor een aantal vmbo-scholen werd nagegaan hoe hun leerlingen waren doorgestroomd en hoe succesvol ze waren in het vervolgonderwijs. Hiervoor werden gegevens op leerlingniveau over inschrijving en diploma's gebruikt uit BRON (zie hierboven). De resultaten waren herkenbaar en relevant volgens de betrokken scholen. Een punt van discussie was de vraag tot hoe lang leerlingen in het vervolgonderwijs gevolgd moeten worden (tot hoever reikt de invloed van het aanleverende onderwijs?). Een ander punt is natuurlijk is hoelang scholen het 'recht' hebben informatie over hun oud-leerlingen te krijgen, al dan niet herleidbaar tot het individuele niveau.

Ook in de horizontale verantwoording van scholen is extern rendement een zeer relevante indicator. Zoals in het voorgaande al aan de orde kwam, is voor leerlingen en ouders het succes in het vervolgonderwijs belangrijke informatie, bijvoorbeeld bij het maken van een schoolkeuze. Ook de Raad van Werk en Inkomen heeft er in een advies gericht op het verbeteren van studie- en beroepskeuze voor gepleit om extern rendement op te nemen in de kwaliteitsstandaarden die ontwikkeld worden in het kader van 'Vensters voor verantwoording'⁶.

Terugkoppelen van informatie: een gedeeld belang

In het begin van dit hoofdstuk is het nut van informatie over oud-leerlingsucces besproken, vanuit het belang van de aanleverende scholen. Zij krijgen als het ware een spiegel voorgehouden over aspecten van de aansluiting met het vervolgonderwijs. Wanneer zij deze informatie daadwerkelijk (kunnen) gebruiken om de aansluiting te

4 Inspectie van het onderwijs (2009). *Toezichtskader po/vo 2009. Versie 13 juli 2009*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.

5 Inspectie van het onderwijs (2005). *Onderwijsverslag 2003/2004*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.

6 Raad van Werk en Inkomen (2008). *Voor de keuze. Voorstellen voor een betere studie- en beroepskeuzebegeleiding*. Den Haag: RWI.

verbeteren, profiteert het vervolgonderwijs hier uiteraard ook van. De informatie kan ook een belangrijk startpunt van gesprek vormen over aansluitingsproblematiek. Maar daarnaast is de uitwisseling ook vanuit wervingsoogpunt van belang voor vervolginstellingen. Wanneer blijkt dat oud-leerlingen van school X het goed doen op vervolginstelling Y, kan dit ook de wervingskracht van instelling Y onder leerlingen van school X vergroten.

Succes op de arbeidsmarkt

Uiteindelijk beoogt het onderwijs leerlingen zodanig op te leiden dat ze een nuttige bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij, veelal op de arbeidsmarkt. In dit paper beperken we ons tot succes in het vervolgonderwijs en laten we succesvolle aansluiting op de arbeidsmarkt buiten beschouwing. Met name in de beroepskolom is dit echter een belangrijk aspect van 'extern rendement'. Ook willen we in dit verband het praktijkonderwijs vermelden, waar een wettelijke verplichting bestaat oud-leerlingen na het verlaten van de school nog enige tijd te volgen. Een deel van de leerlingen stroomt vanuit het praktijkonderwijs door naar andere opleidingen (meestal roc's), een groot deel stroomt door naar gesubsidieerde of reguliere arbeid. Er is intensief contact tussen de scholen en werkgevers van oud-leerlingen. Via een landelijke monitor wordt de uitstroom in beeld gebracht. Voor deze monitor vullen pro-scholen jaarlijks de uitstroombestemmingen van hun oud-leerlingen in⁷.

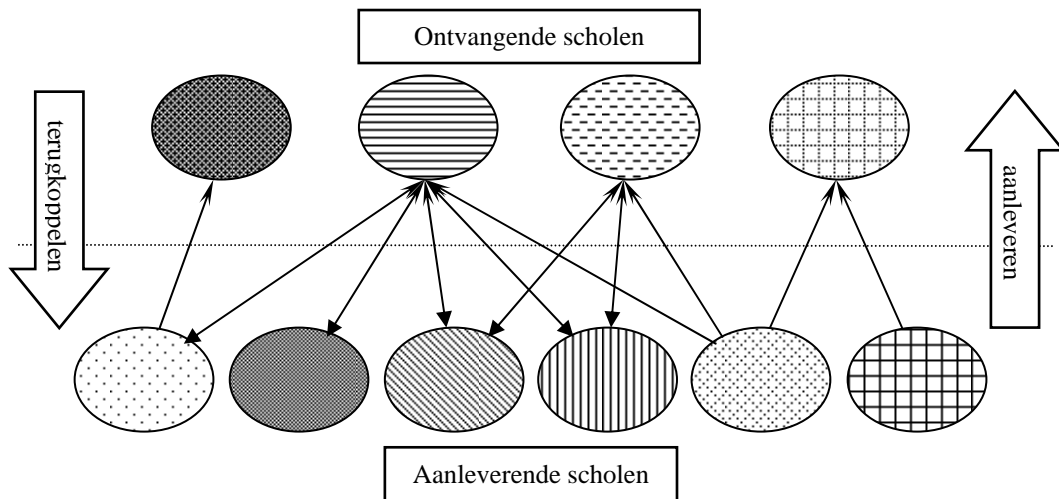
Toeleverende en ontvangende scholen: veel-op-veel-relaties

Bij de overgangen in het onderwijs, waaiëren leerlingen van een school uit over een groot aantal verschillende vervolginstellingen. Vanuit een basisschool vertrekken leerlingen soms naar twintig verschillende scholen voor voortgezet onderwijs. Hoger in de onderwijsketen verspreiden leerlingen zich nog breder, ook in geografische zin. Vanuit het vmbo stromen de meeste leerlingen door naar een aantal naburig gelegen roc's. Leerlingen uit havo en vwo verspreiden zich daarentegen vaak over onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs door het hele land, en dan nog over verschillende sectoren/afdelingen/studierichtingen.

Het feit dat leerlingen zo uitwaaiëren, maakt het lastig voor scholen om hun oud-leerlingen te volgen. Informatie hierover moet van verschillende (soorten) instellingen komen. Ook voor het vervolgonderwijs betekent het dat het te maken heeft met vaak grote aantallen aanleverende scholen. Figuur 1 geeft deze complexe situatie weer.

7 'De uitstroom van leerlingen uit het praktijkonderwijs in het schooljaar 2007-2008'. IVA Beleidsonderzoek en advies (december 2008).

Figuur 1 – Schematische weergave van de huidige praktijk van terugkoppeling van informatie over oud-leerling.(pijlen omhoog symboliseren leerlingstromen; pijlen omlaag informatiestromen)

De versplintering van informatie maakt het voor scholen niet erg handig om met die informatie om te gaan. Er is geen sprake van standaardisering in de informatiestromen. De inhoud van de informatie verschilt, de wijze waarop en het tijdstip waarop. Verzending en ontvangst kost scholen/instellingen veel tijd en vraagt extra aandacht en competenties.

Regionale samenwerkingsverbanden

In de praktijk zijn contacten tussen aanleverende en ontvangende scholen vaak lokaal of regionaal georganiseerd. Een voorbeeld is de samenwerking van 5 ho-instellingen en 44 vo-instellingen in het Platform vo-ho Arnhem-Nijmegen. Ook in andere regio's en voor de andere 'scharnierpunten' zijn dit soort samenwerkingsverbanden actief met als doel om de aansluiting tussen de onderwijsniveaus te verbeteren. Met name bij de overgangen vmbo-mbo en mbo-hbo wordt er in deze verbanden ook expliciet gewerkt aan het creëren van doorlopende leerlijnen. Hierbij stemmen de instellingen hun onderwijsprogramma's zowel inhoudelijk als wat betreft werkwijze zoveel mogelijk op elkaar af. Terugkoppeling van informatie over oud-leerlingen is vaak ingebed in deze regionale verbanden. Maar weinig instellingen koppelen aan *alle* toeleverende scholen informatie terug. Bovendien gaat niet elke leerling naar een instelling voor vervolgonderwijs in de eigen regio.

Digitale overdracht van leer(ling)gegevens

Voor het vergemakkelijken van de 'opwaartse' informatieoverdracht op de scharnierpunten in het onderwijs, is al veel werk verricht. Belangrijk in dit verband is de ont-

wikkeling van het Elektronisch Leerdossier (ELD). Doel van dit project is een landelijke standaard te ontwikkelen voor de digitale uitwisseling van leergegevens en de bijbehorende infrastructuur. Het project is gestart met het vo als uitgangspunt. In pilotprojecten is nagegaan welke gegevens voor de verschillende scharnierpunten in het leerdossier moeten zitten. Ook zijn hiervoor (concept)standaarden opgesteld⁸.

⁸ Zie ook www.lerendoorgeven.nl

4 Praktijkvoorbeelden

We hebben gezocht naar praktijkvoorbeelden van terugkoppeling van informatie over oud-leerlingssucces aan het aanleverende onderwijs. Startpunt vormde een aantal bij OCW bekende initiatieven ingebracht door de ‘smaakmakers’ en ons eigen netwerk. Via gesprekken met betrokkenen en internetonderzoek zijn vervolgens andere praktijkvoorbeelden opgespoord. Doel van de opdracht was niet te komen tot een uitputtend, representatief overzicht, maar wel om een beeld te krijgen van (een deel van) de diversiteit aan initiatieven in de verschillende onderwijssectoren.

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de gevonden praktijkvoorbeelden. Meer informatie over elk van deze initiatieven is te vinden in de bijlage. In de volgende paragrafen gaan we verder in op de informatie die uitgewisseld wordt, aan wie wordt teruggekoppeld en wat er met de informatie gedaan wordt.

4.1 Welke informatie wordt uitgewisseld?

De informatie die door vervolgoopleidingen wordt teruggekoppeld valt uiteen in drie soorten: enquêtegegevens, inschrijvingsgegevens en studieresultaten.

Enquêtegegevens

Er worden diverse enquêtes gehouden onder eerstejaars studenten van roc’s, hbo-instellingen en universiteiten, waarin aansluiting aan de orde komt. Sommige enquêtes hebben een (min of meer) landelijk dekking, zoals de instroommonitor van IOWO of de RUBS-enquête van ROA. Ook zijn er enquêtes die in opdracht van een of meer instellingen in een bepaalde regio worden uitgezet. De enquêtes verschillen van elkaar wat betreft vorm en inhoud. In sommige vragenlijsten wordt vooral globaal gevraagd naar de mate waarin het toeleverende onderwijs de student heeft voorbereid op het vervolgonderwijs. Het gaat dan bijvoorbeeld om de vraag of de vooropleiding voldoende breed was en voldoende diepgang had. Ook wordt vaak naar concrete vaardigheden gevraagd, zoals ict-vaardigheden, werken aan projecten, plannen van studietaken. In sommige enquêtes wordt ook gevraagd naar de aansluiting op va-kniveau (bv. Engels, Nederlands, natuurkunde).

Bij sommige enquêtes krijgen aanleverende scholen de (geaggreerde) resultaten van hun eigen oud-leerlingen teruggekoppeld⁹. Het gaat dan vaak om slechts een deel van de oud-leerlingen die uitgestroomd zijn naar een bepaalde vervolginstelling (waar de enquête gehouden wordt). Ook treedt (verdere) selectie op door non-respons¹⁰.

Zoals eerder gezegd verschilt de inhoud van deze enquêtes sterk. Afhankelijk van de gebruikte enquête wordt globale informatie over de aansluiting verkregen, of specifiek per vak.

De enquêtegegevens worden teruggekoppeld op groepsniveau (cohort oud-leerlingen). De gegevens worden op papier (in de vorm van een rapportage) of in digitale vorm (via website) aangeleverd.

Inschrijvingsgegevens

De volgende inschrijvingsgegevens worden door diverse instellingen teruggekoppeld aan het aanleverende onderwijs:

- bij welke opleiding oud-leerlingen aanvankelijk zijn ingeschreven;
- status van de inschrijving (actief, geswitcht, uitgeschreven).

Deze gegevens geven een beeld van de mate van studiewisseling en uitval (aan een bepaalde vervolginstelling). Als oud-leerlingen naar een andere instelling zijn gegaan, is hierover geen informatie meer.

Meestal krijgen scholen informatie op leerling-niveau, soms worden ook geaggreerde gegevens over een cohort verstrekt (bv. uitvallers na een jaar). De gegevens over individuele leerlingen worden op naam getoond (zonder onderwijsnummer). Dit heeft vaak een historische achtergrond: de informatiesystemen zijn al voor de invoering van het onderwijsnummer ontwikkeld.

Er wordt vrijwel overal alleen na het eerste studiejaar teruggekoppeld. Hoe het oud-leerlingen na het eerste jaar vergaat, blijft meestal buiten beeld¹¹.

Hoewel instellingen redelijk vergelijkbare gegevens over inschrijving terugkoppelen, gebeurt dat zelden in precies hetzelfde formaat. Meestal wordt op papier een overzicht gegeven, maar er zijn ook voorbeelden waarbij scholen kunnen inloggen op (een beperkt deel van) de administratie van het vervolgonderwijs.

9 Soms zijn hierover afspraken (in regionaal verband) tussen aanleverend en vervolgonderwijs. Soms kopen scholen deze informatie in de vorm van rapportages in bij de onderzoeksbureaus die de enquêtes uitvoeren.

10 Ter illustratie: bij de instroommonitor van IOWO die de aansluiting tussen vo en ho in kaart brengt, ligt de respons rond de 25-30%.

11 Scholen geven zelf ook aan vooral in het eerste jaar geïnteresseerd te zijn. Naarmate leerlingen verder in het vervolgonderwijs komen, neemt het effect van het aanleverende onderwijs af, is daarbij de redenering. Het behalen van een eindexamen van de vervolgopleiding is een mijlpaal waarin veel aanleverende scholen overigens wel weer geïnteresseerd zijn.

Tabel 4.1 Inhoud en wijze van informatie-uitwisseling in gevonden praktijkvoorbeelden

Instelling	Welke informatie wordt teruggekoppeld	Niveau	Vorm	Terugkoppeling aan*
MBO				
Koning Willem I College	formulier ingevuld door mentor over kennis, houding, problemen	leerling	papier	vo (decaan)
ROC West-Brabant	inschrijvingsgegevens: opleiding, status inschrijving, diplomering	leerling	digitaal	vo (directie)
Arcus College	- inschrijvingsgegevens: opleiding, status inschrijving na 1 jaar - (eigen) enquêtegegevens: aansluiting, keuze, ped.-didactisch klimaat en begeleiding	leerling cohort	papier papier	vo (directie/decaan) vo (directie/decaan)
HBO				
HAN	- inschrijvingsgegevens: opleiding, status inschrijving - studieresultaten: studiepunten in 1e studiejaar - (landelijke) enquêtegegevens: aansluiting vo-hbo op 16 onderdelen	leerling leerling cohort	papier papier papier	vo (decaan) en roc regionaal
Hogeschool Zuyd	(eigen) enquêtegegevens over aansluiting	cohort	papier	vo (dec./dir.) en roc regionaal
Hanzehogeschool	studieresultaten: studiepunten en prop.rendement in 1e jaar	leerling + cohort	digitaal	vo en roc regionaal
WO				
RU Groningen	studieresultaten: studiepunten en prop.rendement in 1e jaar	leerling + cohort	digitaal	vo (directie)
Radboud Universiteit	- inschrijvingsgegevens: opleiding, status inschrijving - studieresultaten: studiepunten in 1e studiejaar - (landelijke) enquêtegegevens: aansluiting vo-hbo op 16 onderdelen	leerling leerling cohort	papier papier digitaal	vo (decaan) regionaal vo (decaan) regionaal vo (decaan) regionaal
TU Eindhoven	- inschrijvingsgegevens: opleiding, status inschrijving - studieresultaten: studiepunten en prop.rendement na 1 en 2 jaar per cohort - studieresultaten: behaalde diploma's	cohort cohort leerling	papier papier papier	vo (directie) vo (directie) vo (directie)
VU	studieresultaten: score taaltoets	cohort	papier	vo (directie)
VO				
Udens College	rapporten brugklas	leerling	papier	po (gr 8 docent)
Herle College	rapporten brugklas	leerling	papier	po (gr 8 docent)
Sintermeertencollege	rapporten brugklas + overkoepelend rapportage	leerling + cohort	papier	po (gr 8 docent)

* weergegeven is meest voorkomende contactpersoon waaraan wordt teruggekoppeld

Studieresultaten

Bij het terugkoppelen van studieresultaten gaat het om:

- rapportcijfers (vo);
- aantal behaalde studiepunten (ho);
- behaalde diploma's (ho);
- resultaat verplichte taaltoets (ho);
- pedagogisch-didactisch verslag (mbo).

Het betreft over het algemeen zeer globale informatie. Alleen vanuit het voortgezet onderwijs worden cijfers per vak teruggekoppeld aan het po. Het ho koppelt zelden meer terug dan het aantal behaalde studiepunten in het eerste jaar.

De geleverde informatie is bijna altijd op individueel (leerling)niveau, soms worden ook geaggregeerde gegevens over een cohort verstrekt (bv. propedeuserendement). Net als bij de inschrijvingsgegevens worden de gegevens op naam getoond, zonder onderwijsnummer.

Vanwege beperkingen vanuit de privacywetgeving, koppelen de meeste instellingen alleen (op individueel niveau) informatie terug van leerlingen die daarvoor toestemming hebben gegeven. Deze toestemming wordt bij de inschrijving aan de opleiding gevraagd¹².

Terugkoppeling vindt net als bij de inschrijvingsgegevens vrijwel alleen tijdens of aan het eind van het eerste studiejaar plaats. Alleen bij het terugkoppelen van behaalde diploma's gaat het om oud-leerlingen die de school al een aantal jaren hebben verlaten.

4.2 Aan wie wordt teruggekoppeld?

In het vorige hoofdstuk kwam al ter sprake dat er regionale platforms actief zijn om de doorstroom tussen de verschillende onderwijsniveaus te bevorderen, o.a. door doorlopende leerlijnen te creëren. Terugkoppeling van gegevens van oud-leerlingen is vaak (mede) in het kader van deze samenwerkingsverbanden georganiseerd. Instellingen buiten de regio ontvangen deze informatie dus niet. Een ander gevolg van deze organisatie is dat de informatie over het algemeen geleverd wordt aan degene die namens de school in deze platforms participeert. Dat is vaak een decaan (in vo) of docent van groep 8 (in po). Soms wordt de informatie (ook) naar de schoolleiding gestuurd. Dat is meestal het geval wanneer een instelling aan alle aanleverende instellingen terugkoppelt (en niet alleen aan regionale partners, waar persoonlijke contacten mee zijn).

12 Bij de Radboud Universiteit geeft naar schatting 85-90% van de studenten hiervoor toestemming.

Zoals in de vorige paragraaf gezegd, wordt de informatie meestal op papier aangeleverd. In een aantal gevallen is de informatie via een website te raadplegen en worden scholen daarover per brief (met inlogcode) geïnformeerd. Bijna altijd komt de informatie per post bij de toeleverende instelling binnen. Hoe de informatie vervolgens binnen de toeleverende scholen verder wordt verspreid, verschilt sterk per school. Het varieert van 'verdwijnt in de bureaula van de decaan' tot 'wordt verspreid onder alle (bovenbouw-)docenten en schoolleiding en ook met hen besproken'. In een aantal gevallen vindt naast de terugkoppeling op papier ook een persoonlijk gesprek plaats. Ook hierbij gaat het dan om contacten via regionale samenwerkingsverbanden en betreft het meestal gesprekken met de daarin participerende decanen of docenten. Soms neemt ook de schoolleiding hieraan deel.

4.3 Wat wordt met de informatie gedaan?

De vraag wat er met de teruggekoppelde informatie gedaan wordt, hebben we zowel aan de terugkoppelende vervolgopleidingen als aan de toeleverende instellingen gesteld. Welke rol heeft de informatie voor verbetering van de eigen kwaliteit?

Over het algemeen hebben terugkoppelende instellingen hier weinig zicht op. Hun indruk is dat scholen de informatie over hun oud-leerlingen zeer op prijs stellen, maar wat ze er concreet mee doen, is bij het vervolgonderwijs niet of nauwelijks bekend. Instellingen waar terugkoppeling onderdeel uitmaakt van een regionaal samenwerkingsverband hebben meestal wat meer zicht op het gebruik van de informatie. Zij bepalen vaak ook in samenspraak met het aanleverende onderwijs welke informatie wordt teruggekoppeld. Maar ook bij deze instellingen, en bij de scholen die de informatie terugkrijgen, blijft het beeld vrij algemeen. Concrete voorbeelden van het gebruik van de informatie om de onderwijskwaliteit te verbeteren, zijn we in de gesprekken maar weinig tegen gekomen. Scholen vinden het vooral 'heel leuk' om te zien hoe hun oud-leerlingen het doen. Het gaat dan zowel om het overkoepelende beeld (hoe doen onze leerlingen het op dit roc, of in het wo?), als om individuele leerlingen (hoe doet Wouter het bij commerciële economie?). Met deze informatie proberen scholen vaak wel een beter beeld te krijgen hoe de aansluiting met het vervolgonderwijs is. Nadruk ligt hierbij echter vaak meer op loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) dan op verbetering van de eigen onderwijskwaliteit. De informatie die de instellingen krijgen, geeft hiervoor vaak ook onvoldoende handvatten. Hierop gaan we hieronder in.

4.4 Beperkingen van de huidige praktijk

Uit de praktijkvoorbeelden komt een aantal zaken naar voren die het moeilijk(er) maken voor de instellingen om de informatie over oud-leerlingen concreet te gebruiken in hun kwaliteitsbeleid. Sommige van deze punten worden ook expliciet als beperkende factor door instellingen genoemd.

De informatie is onvolledig

De informatie die scholen teruggekoppeld krijgen, betreft vrijwel nooit al hun leerlingen, maar slechts een (zeer) beperkt deel. Dit geldt zowel voor de enquêtegegevens, als voor de inschrijvingsinformatie en de studieresultaten.

Zoals in hoofdstuk 2 al werd beschreven, hebben scholen te maken met de complexe situatie dat hun leerlingen uitwaaiëren naar een groot aantal verschillende vervolginstellingen. Op dit moment krijgen scholen slechts van een deel van deze vervolginstellingen informatie over hun oud-leerlingen teruggekoppeld. Bij regionale samenwerkingsverbanden gaat het dan weliswaar vaak om de belangrijkste vervolginstellingen (in aantal oud-leerlingen), maar toch ontbreekt ook dan van een aanzienlijk deel van de oud-leerlingen de informatie (omdat zij naar instellingen gaan die niet terugkoppelen aan hun oude school). Deze ‘uitval’ speelt in principe voor alle drie de eerder genoemde vormen van informatie: enquêtes, inschrijvingsgegevens en studieresultaten. Een uitzondering zijn landelijke enquêtes onder *alle* eerstejaars studenten, zoals de wo-instroommonitor van IOWO. Bij enquêtes speelt echter weer uitval door non-respons. Slechts een (klein) deel van de oud-leerlingen van een school doet mee aan deze enquêtes. Onbekend is hoe selectief de respons is (zijn het de goede leerlingen die meedoen, of juist leerlingen die erg ontevreden zijn over hun oude school).

Bij de terugkoppeling van gegevens uit administraties (inschrijvingsgegevens en studieresultaten) leidt incomplete registratie van de school van herkomst soms tot verdere onvolledigheid. In dit verband kwam vanuit het hoger onderwijs de opmerking dat de scholenlijst op Studielink niet volledig zou zijn, waardoor met name voor studenten afkomstig van ROC's de school van herkomst ontbreekt¹³.

Vanwege privacywetgeving vragen de meeste instellingen expliciet toestemming aan studenten of ze hun gegevens mogen terugkoppelen. Dit leidt tot uitval van studenten die geen toestemming hebben gegeven. Precieze cijfers ontbreken, maar bij de Radboud Universiteit zou dit naar schatting om zo'n 10-15% van de studenten gaan.

13 Zo worden verschillende locaties van een scholengroep niet apart vermeld. Alleen de hoofdvesting zou er in staan. Ook fusies en naamsveranderingen leveren voor inschrijvende studenten problemen op.

De informatie is versnipperd

Een ander gevolg van het feit dat leerlingen uitwaaiëren naar verschillende vervolgoopleidingen is dat scholen van (veel) verschillende vervolginstellingen informatie terug krijgen. Deze informatie verschilt van instelling tot instelling. Van de ene instelling krijgt men resultaten van een enquête, van een andere overzichten van behaalde studieresultaten, van een derde zowel enquêtegegevens als diploma-overzichten en van andere instellingen krijgt men helemaal geen informatie. En zelfs wanneer dezelfde informatie wordt teruggekoppeld, verschilt nog het formaat van de informatie. Ook het moment waarop wordt teruggekoppeld verschilt per instelling. Deze verschillen maken het vrijwel onmogelijk om de informatie van de verschillende instellingen samen te voegen tot bijvoorbeeld kengetallen waarop gemonitord kan worden.

De informatie is moeilijk te bewerken

Aansluitend bij het vorige punt, is de informatie ook letterlijk moeilijk samen te voegen of op een andere manier te bewerken. De informatie wordt vrijwel altijd op papier aangeleverd. Bij de gevonden initiatieven waarbij instellingen de informatie via een website ontsluiten, is geen mogelijkheid om de informatie te downloaden en daarmee eenvoudig digitaal te verwerken. Ook wordt informatie over leerlingen uitgewisseld op naam (en niet op onderwijsnummer) wat het moeilijk maakt om de informatie te koppelen aan eigen informatie over de oud-leerlingen.

De informatie is weinig specifiek

De teruggekoppelde informatie over de studieprestaties van oud-leerlingen is vrijwel altijd slechts zeer globaal. Gemeld wordt het aantal behaalde studiepunten, of dat een oud-leerling een diploma gehaald heeft. Specifiekere informatie op vakniveau ontbreekt vrijwel altijd¹⁴. De informatie uit enquêtes is vaak wel specifiek. Hierin wordt gevraagd naar de ervaren aansluiting op het gebied van specifieke vaardigheden en soms ook specifieke vakken. Beperking van deze informatie is echter dat de informatie subjectief is en niet te herleiden is tot op individueel niveau.

De informatie komt niet altijd op de juiste plek

In veel gevallen komt de teruggekoppelde informatie in eerste instantie bij een decaan terecht. Niet altijd zal de informatie (ook) naar de directie gaan die verantwoordelijk is voor het kwaliteitsbeleid. Vanuit de functie van een decaan is het begrijpelijk dat de informatie vooral bekeken wordt vanuit het oogpunt van aansluiting en LOB. Informatie gebruiken om de kwaliteit van de school of van vakgroepen te beoordelen ligt meer op het niveau van directie en bestuur.

14 Uitzondering zijn de terugkoppeling van rapportcijfers van brugklassers vanuit vo naar po en het terugkoppelen van de (op schoolniveau geaggregeerde) taalscore op de instaptoets aan de VU.

Relevantie informatie voor kwaliteitszorg niet eenduidig

Afgezien van bovenstaande tekortkomingen van de informatie(voorziening), speelt ook een belangrijke rol dat scholen lang niet altijd de toegevoegde waarde inzien van feedbackinformatie voor hun kwaliteitszorg. Een veelgehoorde mening is dat de informatie niet echt iets toevoegt aan hetgeen scholen al weten vanuit interne volgsystemen en het CSE. Hierbij wordt ook door sommigen de vraag opgeworpen in hoeverre de resultaten in het vervolgonderwijs zijn toe te schrijven aan de kwaliteit van het toeleverende onderwijs. Zowel de Inspectie als verschillende scholen wijzen in dit verband op het belang van de juiste studiekeuze: falen in het vervolgonderwijs is heel vaak (mede) te wijten aan een verkeerde studiekeuze. In dat licht zou de informatie vooral wat zeggen over de kwaliteit van de LOB. Overigens zijn we ook voorbeelden tegengekomen van scholen waar men de informatie wel van toegevoegde waarde vond boven de interne rendementscijfers. Deze scholen definiëren kwaliteit expliciet mede in termen van extern rendement en willen sturen op het verhogen van het succes van hun oud-leerlingen in vervolgopleidingen. Hoewel niet uitsluitend, was deze visie vooral bij vmbo-afdelingen te horen. Op deze afdelingen heeft men het behalen van een startkwalificatie als belangrijk doel voor de leerlingen voor ogen; een doel dat (anders dan bij havo of vwo) pas in het vervolgonderwijs (mbo) behaald kan worden. Ook in het kader van doorlopende leerlijnen bestaan vaak al sterkere verbanden tussen vmbo en mbo, waardoor men al meer gericht is op succes in het vervolgonderwijs.

5 Voorstel voor een model

Uit de in het vorige hoofdstuk besproken praktijkvoorbeelden blijkt dat scholen in hun kwaliteitszorg nog maar weinig gebruik maken van informatie over het studieresultaat van hun oud-leerlingen. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen die te maken hebben met de manier waarop de informatie wordt teruggekoppeld en de inhoud ervan. Ook blijkt men lang niet altijd overtuigd te zijn van het nut, of men heeft nog niet het bewustzijn er iets mee te doen. Dit laatste hangt ook deels samen met de (op dit moment) beperkte bruikbaarheid en gebruikersvriendelijkheid van de teruggekoppelde informatie. Misschien wordt ook niet altijd de informatie geleverd die op prijs wordt gesteld of die scholen volgens hen zelf nodig hebben of volgens externen zouden moeten hebben.

Wanneer dit verbetert, worden wellicht meer scholen zich bewust van hun situatie en gaan ze er intensiever gebruik van maken in het kader van de horizontale en verticale verantwoording en leidt het tot een verandering van attitude en tot kwaliteitverbetering.

5.1 Randvoorwaarden voor een feedback model

Waarom zou een feedback systeem nu moeten voldoen? Uit de praktijkervaringen kunnen we een aantal randvoorwaarden destilleren:

- de informatie moet afkomstig zijn van zo mogelijk alle vervolginstellingen;
- de informatie moet betrekking hebben op zo mogelijk alle oud-leerlingen;
- de informatie moet uniform, gestandaardiseerd zijn, zowel wat betreft inhoud als format;
- onderwijsinstellingen moeten zo min mogelijk belasting ervaren;
- onderwijsinstellingen moeten met weinig inspanning er het maximaal mogelijke uithalen;
- de informatie moet handvatten bieden voor kwaliteitsbeleid.

Over het eerste drie punten is al eerder het nodige gezegd. Om een zo compleet en eenduidig mogelijk beeld te krijgen, zouden instellingen over al hun oud-leerlingen (die onderwijs blijven volgen) van alle vervolginstellingen dezelfde informatie teruggekoppeld moeten krijgen.

Daarnaast moet de terugkoppeling zo efficiënt mogelijk zijn en niet leiden tot extra administratieve belasting voor het onderwijs. Dit betekent dat er geen extra informatie

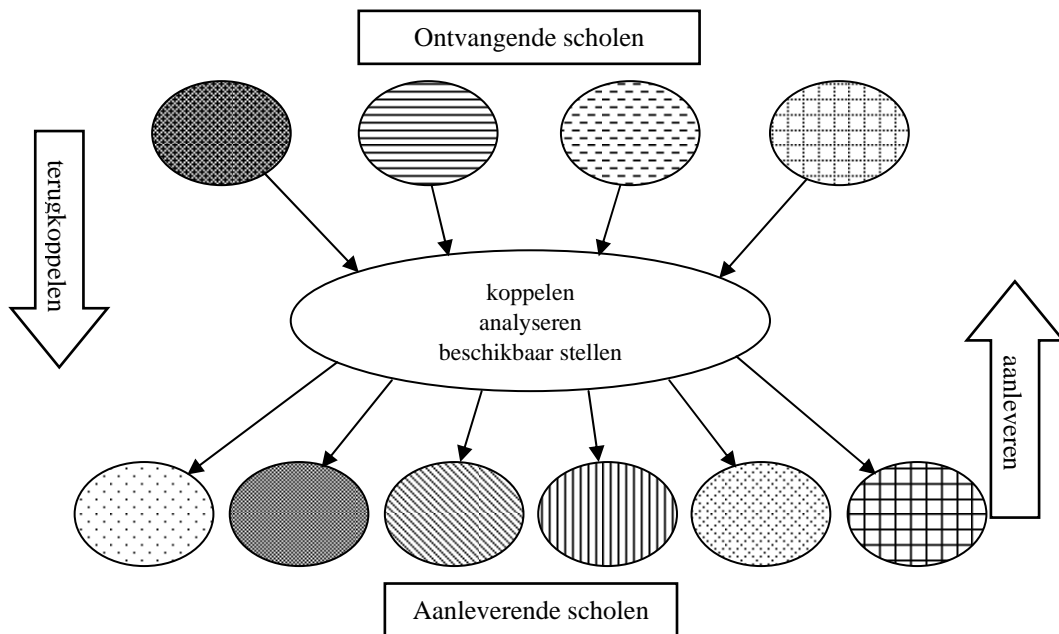
voor bijgehouden moet worden. Maar ook dat scholen geen dubbele handelingen hoeven te verrichten. Zo wordt er nu door instellingen informatie teruggekoppeld aan andere instellingen, die ze ook al aan de IB-Groep doorgeven (inschrijvings- en diplomagegevens). Ook zou het niet nodig moeten zijn dat ontvangende scholen eerst nog allerlei bewerkingen op de geleverde informatie moeten doen. Ze moeten kant-en-klare gegevens ontvangen, waar ze meteen mee aan de slag kunnen.

Daarmee komen we op het laatste punt: de informatie moet aanknopingspunten bieden voor het kwaliteitsbeleid. Uit de praktijkvoorbeelden blijkt dat de teruggekoppelde informatie over studieresultaten weinig specifiek is. Scholen kunnen er hierdoor geen concrete verbeterpunten uit halen. Desgevraagd gaven de meeste scholen echter aan ook weinig heil te zien in meer gedetailleerde studieresultaten op individueel niveau. Dit zou een veel te versnipperd beeld geven, omdat leerlingen uitstromen naar veel verschillende opleidingen. De (geaggregeerde) informatie uit enquêtes over de mate waarin het onderwijs op hun vorige school voorbereid op de vervolgopleiding, wordt wel bruikbaar gevonden.

5.2 Schets van een uitwisselingsmodel

Figuur 2 geeft een uitwisselingsmodel weer waarbij de informatie vanuit het vervolgonderwijs centraal verzameld, voorbereikt en teruggekoppeld wordt. In dit systeem krijgen aanleverende instellingen informatie terug van alle vervolginstellingen (criterium volledigheid) zonder dat er tussen alle instellingen uitwisseling plaats hoeft te vinden (criterium efficiency). Op de centraal verzamelde informatie kunnen (centraal) ook koppelingen gemaakt worden met andere achtergrondgegevens vanuit zowel het aanleverende als ontvangende onderwijs. Alle instellingen krijgen vervolgens dezelfde soort informatie teruggekoppeld (criterium uniformiteit). Hierdoor wordt de informatie ook onderling vergelijkbaar. Dit zal een belangrijke prikkel opleveren om ook met de informatie aan de slag te gaan.

Figuur 2 – Schematische weergave van uitwisselingsmodel via centraal schakelpunt.

We noemen bovenstaand nadrukkelijk een schets omdat het meer een denkmodel is om te komen tot een discussie over wat nodig/wenselijk is, wat er al waar beschikbaar is en hoe die informatie het handigst, meest efficiënt en effectief kan worden teruggekoppeld. Afhankelijk van het soort informatie kan het een andere invulling krijgen, mede ook afhankelijk van wensen van gebruikers. Uitgangspunt zou volgens ons moeten zijn dat gebruikt gemaakt wordt van de informatie die al centraal beschikbaar is. Het is immers efficiënter en effectiever om de informatie die al bij de IB-groep zit, af te tappen van de IB-groep en vervolgens te bundelen, te koppelen, en ter beschikking te stellen van de scholen/instellingen dan dat elke individuele school aan elke individuele school informatie levert, en elke individuele school die informatie moet koppelen aan de eigen informatie en vervolgens die zou moeten analyseren om het de gewenste/noodzakelijk informatie eruit te halen. Centrale bundeling en standaardisatie biedt ook de mogelijkheid tot benchmarking.

Op termijn is het wellicht ook mogelijk om system to system informatie te verstrekken, maar daarvoor is het nodig om tot verregaande standaardisering van systemen te komen, en de systemen zo aan te passen dat de gewenste overzichten er ook zo uitrollen.

Een combinatie van systemen is ook mogelijk waarbij een deel van de centraal beschikbare informatie via de IB-groep wordt teruggekoppeld en een deel system to system vanuit individuele instellingen.

We noemen de IB-groep omdat instellingen al veel (ook voor dit onderwerp relevante) informatie centraal aanleveren bij de IB-Groep, en via de IB-groep het mogelijk is schoolloopbanen over een langere periode in beeld te brengen. Daarbij moet gedacht worden aan bijvoorbeeld de doorstroom vmbo-mbo-hbo.

In het kader van het ELD wordt gewerkt aan een centraal uitwisselpunt van leerling-informatie. Het zou interessant zijn om de relatie tot het ELD en toekomstige mogelijkheden nader uit te zoeken en wellicht te kijken waar aansluiting mogelijk en wenselijk is. Hoe dat precies vorm kan krijgen valt buiten het bestek van dit paper. In de volgende paragraaf komen we wel terug op de inhoudelijke raakvlakken, wanneer we ingaan op de gegevens die uitgewisseld zouden kunnen worden.

5.3 Inhoud van de uitwisseling

Uit de inventarisatie blijkt dat instellingen waarmee we contact hebben gehad, tevreden te zijn over het soort gegevens dat ze over hun oud-leerlingen krijgen. Er is nauwelijks behoefte aan andere of meer gedetailleerde informatie. Alleen resultaten van oud-leerlingen op taal- en rekentoetsen (instap-/niveautoetsen) worden in dit verband genoemd. Vanwege het draagvlak stellen we voor (voorlopig) hierbij aan te sluiten.

Kanttekening is dat de (on)tevredenheid niet in alle gevallen gebaseerd is op kwaliteitsverbeteringsdenken.

Tabel 5.1 laat zien in hoeverre informatie al landelijk beschikbaar is. Inschrijvings- en diplomagegevens zijn al voor alle sectoren beschikbaar bij de IB-Groep in Bron (vo en bve) en CRIHO (hbo en wo). Ook beschikt de IB-Groep over examengegevens voor het vo.

Informatie over behaalde studiepunten, rapportcijfers, toetsresultaten, competenties en andere informatie die niet aan de IB_groep wordt geleverd, worden in de eigen administraties van instellingen bijgehouden. Om deze informatie ook te kunnen gebruiken in het terugkoppelingsmodel is het noodzakelijk dat deze ook centraal te ontsluiten of deze op gestandaardiseerde wijze system to system uit te wisselen. De informatie over rapportcijfers (vo) en competenties (bve) zal naar verwachting in het ELD opgenomen worden en daarmee al centraal beschikbaar komen. Voor toetsresultaten en studiepunten geldt dit (vooralsnog) niet.

Tabel 5.1 – Beschikbaarheid van uit te wisselen informatie in (centrale) registraties

Soort informatie	Sector	Centraal beschikbaar	Registratie
inschrijvingsgegevens	vo, bve, ho	ja	Bron, CRIHO
diplomagegevens	vo, bve, ho	ja	Bron, CRIHO
examengegevens	vo	ja	Bron, CRIHO
studiepunten	ho	nee	eigen administratie
rapportcijfers	vo	nee	eigen administratie
(instap/niveau)toetsresultaten	vo, ho	nee	eigen administratie
competenties	bve	nee	eigen administratie
enquêtegegevens	vo, bve, ho	nee	onderzoeksbureaus

Beschrijvingsniveau: geaggregeerde gegevens

De gegevens kunnen technisch gezien op individueel (leerling)niveau teruggekoppeld worden, maar privacy-overwegingen gaan dan een rol spelen. Beter is om gegevens op centraal niveau eerst te bewerken tot kengetallen (bv. % uitvallers, propedeuse- en diplomarendement). Op deze manier krijgen scholen onderling vergelijkbare kengetallen, wat een prikkel oplevert om de informatie in het kwaliteitsbeleid te verankeren. Vanuit individuele informatie is het moeilijk een algemeen beeld over de onderwijskwaliteit te destilleren. Scholen geven aan de individuele informatie zeer interessant te vinden, maar dit is vooral vanuit persoonlijke betrokkenheid en LOB-activiteiten.

De informatie kan op verschillende niveaus geaggregeerd worden. Zo is het interessant voor scholen om cijfers over uitval en diplomarendement uitgesplitst te krijgen naar vervolginstellingen. School A zou dan kunnen zien dat oud-leerlingen vaker uitvallen op instelling X dan op instelling Z. Ook is benchmarkinformatie beschikbaar over het gemiddeld aantal uitvallers op instelling X en Z, waardoor school A kan zien of zijn oud-leerlingen meer of minder vaak dan gemiddeld uitvallen op de verschillende vervolginstellingen.

Verrijking van informatie met leerlingkenmerken

Door informatie te koppelen aan informatie van het aanleverende onderwijs kan extra inzicht gekregen worden in welke (soort) oud-leerlingen het goed of minder goed doen. Voor het vo kan hierbij bijvoorbeeld gedacht worden aan uitsplitsingen van resultaten naar profiel of examencijfer¹⁵. Daarnaast kunnen ook uitsplitsingen ge-

15 De TU Eindhoven koppelt gegevens over instroom, uitval en studiepuntvoortgang terug, uitgesplitst naar vwo-profiel en gemiddeld vwo-eindexamencijfer. Dit gebeurt (vanwege kleine aantallen) alleen op landelijk niveau.

maakt worden naar persoonskenmerken als geslacht. De benodigde koppelingen kunnen op centraal niveau worden aangebracht op basis van het onderwijsnummer. Bovendien zijn zoals we al eerder aangaven langere schoolloopbanen te volgen.

Enquêtegegevens zoveel mogelijk stroomlijnen

Gegevens over aansluiting op basis van enquêtes blijken voor veel scholen een belangrijke bron. Deze gegevens passen echter niet (direct) in het centrale uitwisselingsmodel. Daarvoor verschillen de vragen die gesteld worden te veel tussen de diverse enquêtes die afgenomen worden. Het is ons inziens wenselijk als ook enquêtegegevens gestandaardiseerd worden. Dat zou betekenen dat alle instellingen dezelfde (landelijke) vragenlijsten gebruiken, en deze ook op hetzelfde moment in de studie afnemen. Het is voor instellingen het meest aantrekkelijk om hieraan mee te doen als de mogelijkheid bestaat om ook eigen vragen toe te voegen aan de standaardmodules. Een dergelijk bevraging kan overigens los van de instellingen worden gedaan door gebruik te maken van de gegevens van de IB-groep waarbij de IB-groep de individuele studenten uitnodigt een vragenlijst in te vullen.

5.4 Tot slot

In dit hoofdstuk is een schets gegeven voor een uitwisselingsmodel waarmee scholen via een centraal punt geaggregeerde informatie krijgen over het reilen en zeilen van hun oud-leerlingen in het vervolgonderwijs. Door de informatie op dezelfde manier voor alle scholen te verzamelen en te bewerken tot kerntallen, kunnen scholen zich gemakkelijk onderling vergelijken. Ook kunnen ze vergelijken hoe hun oud-leerlingen het op verschillende vervolgopleidingen doen. Hiermee krijgen scholen meer inzicht in hoe goed ze hun leerlingen voorbereiden (zowel vakinhoudelijk als qua werkwijze en keuzebegeleiding) op het vervolgonderwijs. Doordat de informatie centraal verzameld/ afgetapt en voorbereid wordt, kunnen scholen bovendien meteen met de informatie aan de slag. De mogelijkheid om de eigen resultaten te benchmarken, zal daarbij voor een extra prikkel zorgen om de eigen situatie te vergelijken met die van andere (concurrerende) instellingen en kan leiden tot een eventuele attitudeverandering om de gegevens daadwerkelijk te gebruiken in het kader van een kwaliteitsverbeteringproces. Naast scholen zelf is de informatie ook relevant voor andere stakeholders, zoals (toekomstige) ouders en leerlingen, die de informatie bij hun schoolkeuzeprocessen kunnen betrekken.

De terugkoppeling via de IB-groep van informatie die daar al beschikbaar is hoeft niet het einddoel te zijn. Ons inziens kan daarmee begonnen worden. Intussen kunnen scholen hun behoefte aan andersoortige informatie doordenken en formuleren en kan bekeken worden hoe die informatie het beste uitgewisseld kan worden.

Centrale uitwisseling heeft grote voordelen wat betreft efficiency en effectiviteit. Het is echter niet de bedoeling om met een dergelijk systeem de persoonlijke contacten tussen instellingen te vervangen. Door alle gesprekspartners werd het belang van 'warme overdracht' sterk benadrukt. Gegevens over de resultaten van oud-leerlingen vormen een 'startpunt voor gesprek'. De informatie kan problemen signaleren; voor de oplossingen is inhoudelijk overleg met vervolginstellingen nodig. Omdat het vaak een gevoelige discussie is hoe resultaten geïnterpreteerd moeten worden ('ligt het aan het aanleverende onderwijs, of aan het vervolgonderwijs') is het juist belangrijk dat er goede persoonlijke contacten bestaan. Scholen moeten studiesucces van hun (oud)leerlingen als een gezamenlijk doel zien.

6 Conclusies/Aanbevelingen

Uit de inventarisatie blijkt dat scholen in verschillende mate en op veel verschillende manier gegevens ontvangen over het succes van hun oud-leerlingen in het vervolgonderwijs. Sommige scholen krijgen nauwelijks informatie (of zijn zich hier niet van bewust), andere scholen krijgen (vaak in regionaal verband) verschillende soorten informatie (enquêtes, studieresultaten, inschrijvingsinformatie) over hun oud-leerlingen. Voor alle scholen geldt echter dat ze geen compleet beeld van hun oud-leerlingen krijgen, doordat ze niet van alle vervolginstellingen informatie terug krijgen. Ook geldt dat de informatie versnipperd is, moeilijk te bewerken (vaak op papier), vaak weinig specifiek en niet altijd op de juiste plek in de instellingen terecht komt. Deze beperkingen maken de informatie voor de instellingen minder bruikbaar. Wat ook meespeelt, is dat niet alle scholen het (mogelijke) nut van de informatie inzien. Volgens verschillende gesprekspartners voegt de informatie weinig toe aan hetgeen scholen al weten vanuit hun interne volgsystemen en het CSE.

Dit roept de vraag op of de bevinding dat scholen de informatie nog maar weinig gebruiken in hun kwaliteitsbeleid, vooral te wijten is aan de gebrekkigheid van de informatie, of aan een gebrekkig gevoel van urgentie. Met andere woorden: moet de informatie-uitwisseling verbeterd worden, of is (eerst) een ‘attitudeverandering’ noodzakelijk voordat de informatie-uitwisseling verder gestalte krijgt?

Mogelijk kan het eerste ook het tweede (mede) bewerkstelligen. Als kengetallen over oud-leerlingsucces op een gebruikersvriendelijke manier aan scholen ter beschikking worden gesteld, kan dit een aanzet geven om de informatie ook te gaan gebruiken, met name ook als ze zich daarbij kunnen vergelijken met andere (concurrerende) scholen. Een spiegel voorhouden kan bijdragen aan bewustwording om wat met de gegevens te doen in relatie tot kwaliteitsverbetering. Veel instellingen hebben er vaak nog niet bij stilgestaan welke mogelijkheden beschikbare gegevens in zich hebben.

De terugkoppeling van informatie kan uiteraard niet los gezien worden van wensen uit het veld. Gaandeweg kan blijken dat er behoefte is aan meer of andersoortige informatie maar om daar zicht op te krijgen is het eerst de wens en de wil ook iets met de gegevens te doen in het kader van horizontale en verticale verantwoording maar vooral ook in het kader van een kwaliteitsverbeteringproces.

Er zijn ‘quick wins’ te behalen door uit te gaan van een groeimodel, waarbij begonnen wordt met het toegankelijk maken van informatie die nu al centraal beschikbaar is bij de IB-Groep: gegevens over inschrijvingen, examenresultaten (vo) en behaalde

diploma's. Op www.onderwijsincijfers.nl is nu al per school informatie over de doorstroom naar vervolgonderwijs. Op vergelijkbare wijze zou ook informatie over bv. aandeel uitvallers / switchers na het eerste jaar, of diplomarendement in het vervolgonderwijs gepresenteerd kunnen worden. Afhankelijk van de behoefte, kan de informatie later uitgebouwd worden met gegevens die momenteel nog niet centraal beschikbaar zijn. Belangrijk is ook hierbij dat er sprake is van standaardisering van gegevens. De ontwikkeling van het ELD, waarbij standaarden ontwikkeld worden voor de omgekeerde vorm van gegevensuitwisseling (overdracht naar het vervolgonderwijs), kan hieraan ook mogelijk een impuls geven.

Belangrijke punten waarop keuzes gemaakt moeten worden:

- Welke informatie willen scholen hebben? Welke hebben ze nodig in het kader van kwaliteitsbeleid? Hierbij bestaan verschillen tussen sectoren, waardoor het belangrijk is om op sectorniveau hierover overleg te voeren.
- Welk niveau van informatie: individuele leerlingen, of geaggregeerd (en tot op welk niveau geaggregeerd)? Als de keuze gemaakt wordt voor individueel of geaggregeerd tot tussenniveau met kleine aantallen, levert dit problemen op met de huidige privacy-wetgeving. Dit zal dan eerst opgelost moeten worden.
- Wat kan centraal uitgewisseld worden, wat lokaal? Denk daarbij ook aan enquêtes die nu vaak in regionaal verband uitgewisseld worden.
- Wat is technisch nodig om tot een goede uitwisseling te komen zonder dat dat tot een lastenverzwaring van de scholen leidt?

Een idee is om pilot in te richten, gericht op stimuleren gebruik van de informatie. Mogelijk kan hierbij aangehaakt worden bij ervaringen die er al zijn bij Inspectie in het kader van (interne) pilots bij vmbo-scholen om te komen tot indicatoren van extern rendement.

Bijlage – Praktijkvoorbeelden

MBO:

Koning Willem I College, Den Bosch

Mentoren vullen in de tweede helft van het studiejaar een formulier (1A4) in over alle eerstejaars leerlingen. Hierop staat informatie over kennis, werkhouding, vaardigheden en eventuele problemen. Dit formulier gaat (op papier) naar de decaan van de aanleverende vo-school. De inhoud van het formulier is in samenspraak tussen KW1 en decanen ontwikkeld. In het kader van de doorlopende leerlijnen bestaat er een nauwe samenwerking met een aantal vo-scholen. Daardoor is er ook regelmatig informeel overleg, waarbij ervaringen met/van oud-leerlingen ook onderwerp van gesprek is. Momenteel vindt uitwisseling op papier plaats, maar er wordt gezocht naar een manier om informatie digitaal uit te wisselen (zoals bijv. gebeurt bij ROC West Brabant).

Het Koning Willem I volgt ook de eigen oud-leerlingen die opstromen naar het hbo. Van Fontys en (vanaf dit jaar) Avans krijgt men een overzicht op leerlingniveau van de opleiding die ze zijn gaan volgen, het aantal behaalde studiepunten, of leerlingen gestopt zijn of geswitcht. Per afdeling gaat men na hoe hun oud-leerlingen het doen in het hbo. Daarnaast worden de totaalcijfers over uitvallers en switchers in een gezamenlijk overleg met ander roc's vergeleken met die van een aantal andere roc's in de regio. Door te kijken hoe de verschillende roc's hun leerlingen voorbereiden op het hbo en welke resultaten (rendement) ze daarmee halen, kan men van elkaar leren.

Arcus College, Heerlen/Kerkrade

Het Arcus College koppelt inschrijvingsinformatie terug aan vo-scholen. Scholen krijgen op papier lijsten met per oud-leerling voor welke opleiding ze zich hebben ingeschreven (incl. niveau en leerweg) en wat de status van de inschrijving na het eerste jaar is. Daarnaast heeft Arcus een eigen instroomenquête, waarin leerlingen gevraagd wordt naar aansluiting, keuze, pedagogisch-didactisch klimaat en begeleiding. Deze gegevens worden teruggekoppeld naar een aantal vmbo-scholen in de regio, waarbij de gegevens ook worden uitgesplitst naar sector en leerweg. De scholen krijgen ook elkaars resultaten te zien en bespreken deze met elkaar. Wanneer er opvallende verschillen tussen scholen zijn, probeert men de oorzaken daarvan te achterhalen en zo van elkaar te leren (zie ook onder VO – Herlecollege).

ROC West-Brabant

Het ROC West-Brabant heeft in eigen beheer de toepassing 'DUTS ROC' (digitale uitwisseling toeleverende scholen) ontwikkeld. Toeleverende scholen kunnen hiermee in de administratie van het roc de inschrijvingsstatus van hun eigen oud-leerlingen

bekijken. Toegang wordt verkregen via een e-token. Behalve de huidige inschrijvingsstatus is ook de onderwijshistorie van de leerlingen aan het roc in te zien (incl. behalen van diploma's). Hiermee kunnen scholen (maar ook het roc zelf) op zoek gaan naar bepaalde patronen in de eigen leerling-bewegingen. Het systeem is sinds 2 jaar in gebruik. Nog niet alle vo-scholen maken er (optimaal) gebruik van. Daarom wordt momenteel gewerkt aan trainingen voor het vo en wordt een gebruikersgroep geformeerd.

Rijn IJssel College / ROC Nijmegen i.s.m. HAN

Rijn IJssel College en ROC Nijmegen werken samen met de HAN aan doorlopende leerlijnen tussen mbo en hbo. Een voorbeeld is het project 'MplusH', waarbij de afdelingen techniek samen met het technisch bedrijfsleven in de regio één gezamenlijk mbo-hbo-opleidingstraject wil realiseren. Om de doorstroom van leerlingen naar het hbo te kunnen monitoren maakt men o.a. gebruik van 'Xandra'¹⁶. Dit is een database met in- en uitstroomgegevens van mbo- en hbo-studenten. Vanuit het samenwerkingsverband RxH bevat deze database de gegevens van studenten van de HAN en 5 roc's in de regio Arnhem-Nijmegen. Via een inlogcode krijgen medewerkers van HAN en roc's via internet toegang tot de database en kunnen zelf tabellen en grafieken genereren van de doorstroom tussen roc en HAN. Uitsplitsingen kunnen gemaakt worden naar opleiding en sector (van herkomst en bestemming) en er zijn jaarreeksen aanwezig vanaf 2003.

HBO:

Hogeschool Arnhem Nijmegen

De HAN heeft in het kader van regionale samenwerkingsverbanden afspraken met zowel vo-scholen als roc's over terugkoppeling van oud-leerling resultaten¹⁷. Aan deze scholen levert de HAN jaarlijks gegevens op persoonsniveau over de prestaties in het eerste jaar: opleiding, aantal behaalde studiepunten, datum propedeuse (indien behaald), status inschrijving (actief, bindend studieadvies, gestopt, geswitcht). Op het inschrijfformulier voor de HAN kunnen studenten aangeven of ze instemmen met het verschaffen van deze informatie aan hun oude school. Naast de resultaten van de individuele oud-leerlingen, krijgen de scholen cijfers van hun totale rendement, die ze kunnen vergelijken met de gemiddelden van de totale havo-instroom aan de HAN. Naast studieresultaten worden ook gegevens uit de aansluitingsmonitor van IOWO teruggekoppeld aan scholen. Het gaat dan om het oordeel van oud-leerlingen over de

16 Xandra is een initiatief van De Haaglanden en wordt momenteel beheerd door het Platform beroeps onderwijs.

17 De HAN heeft de systematiek voor het terugkoppelen van studieresultaten grotendeels overgenomen van Fontys. Deze systematiek wordt (in elk geval) ook toegepast door de andere hbo's die deel uitmaken in Zuid-Nederland (naast Fontys en HAN zijn dat Hogeschool Zuyd en Avans).

aansluiting tussen vooropleiding en hbo op een 16-tal onderdelen¹⁸. Scholen krijgen een (papieren) overzicht van hun scores, afgezet tegen het gemiddelde van andere havo- en mbo-opleidingen uit de regio en het landelijke gemiddelde. Mogelijk worden de gegevens in de nabije toekomst ook via een webportal ontsloten¹⁹.

De aansluitingscoördinator van de HAN voert periodiek gesprekken met de vo-scholen en roc's, waarin de resultaten van oud-leerlingen expliciet aan de orde komen.

Hanzehogeschool Groningen

De Hanzehogeschool maakt gebruik van het door de RuG ontwikkelde systeem, waarmee scholen de resultaten van hun leerlingen via een webapplicatie kunnen inzien (zie onder 'WO'). Er wordt teruggekoppeld aan 23 vo-scholen en 2 roc's, waarmee een regionaal verband bestaat. Over hoe deze scholen de informatie gebruiken is bij de hogeschool weinig bekend. De vo-school die we hierover gesproken hebben, gaf aan er vooral globaal zicht op de trends uit te kunnen halen.

Hogeschool Zuyd

De Hogeschool Zuyd laat een doorstroomonderzoek uitvoeren onder haar eerstejaars studenten. Hierin komen vragen aan de orde over de aansluiting van de vooropleiding, zowel wat betreft vaardigheden (oa studieplanning, zelfstandig werken, presentatievaardigheden) als specifieke schoolvakken (Nederlands, wiskunde, Engels, economie, natuurkunde, scheikunde en biologie). De resultaten worden teruggekoppeld aan de aanleverende vo-scholen, waarbij hun resultaten worden afgezet tegen het gemiddelde van de overige vo-scholen. De informatie wordt in rapportvorm aan de scholen aangeleverd.

WO:

Rijksuniversiteit Groningen

De RuG geeft vo-scholen online toegang tot een speciaal gedeelte van hun studenten-informatiesysteem²⁰. Scholen kunnen op de site op leerlingniveau zien hoe hun oud-leerlingen het in het eerste jaar aan de RuG hebben gedaan. Getoond wordt: naam student, faculteit, aantal behaalde studiepunten (in uren), datum propedeuse (indien behaald). Er worden alleen gegevens getoond van studenten die bij inschrijving heb-

18 Omgaan met computer, samenwerken, zelfstandig werken, schriftelijke vaardigheden, taalvaardigheid Nederlands, presenteren, communicatieve vaardigheden, inhoud vakken, taalvaardigheid Engels, studievaardigheden, werken aan grote opdrachten, rekenvaardigheid, maken probleemanalyse, reflecteren op eigen werkwijze, reflecteren op werkwijze anderen, logboek/portfolio bijhouden.

19 Vergelijk de toepassing voor wo, beschreven bij Radboud Universiteit.

20 Een demoversie van de site is te bekijken via <http://progresswww.nl/demo/> onder 'overzicht' (site bezocht 10-9-2009)

ben aangegeven dat de informatie aan hun oude school teruggekoppeld mag worden. Naast de individuele gegevens worden geaggregeerde rendementsgegevens op cohortniveau verstrekt. Daarbij wordt in tabel- en grafiekvorm het totale propedeuse-rendement en % gerealiseerde studielast van oud-leerlingen getoond, afgezet tegen het gemiddelde van alle eerstejaars studenten aan de RuG. Hiervan is een jaarreeks beschikbaar sinds 2000. Schoolleiders van scholen met minimaal drie ingestroomde oud-leerlingen worden elk jaar per brief (met inlogcode) geattendeerd op het systeem. Uit loggegevens blijkt dat jaarlijks ongeveer tweederde van deze scholen de resultaten inziet. Dit door de RuG ontwikkelde systeem wordt ook door de Hanzehogeschool gebruikt (zie onder 'HBO').

Radboud Universiteit Nijmegen

De RU werkt in een regionaal samenwerkingsverband tussen ho en vo samen met een vijftigtal vo-scholen. Aan deze scholen wordt informatie teruggekoppeld over de prestaties van hun oud-leerlingen na het eerste studiejaar. Er worden alleen gegevens verstrekt van studenten die bij inschrijving hebben aangegeven dat de informatie aan hun oude school teruggekoppeld mag worden²¹. Op persoonsniveau wordt de volgende informatie verstrekt: gevolgde opleiding, aantal behaalde studiepunten in eerste studiejaar en of student in het volgende studiejaar is heringeschreven, geswitcht (binnen de instelling) of is uitgeschreven aan de RU. Het aantal behaalde studiepunten wordt tevens (in de vorm van een percentage) afgezet tegen het gemiddelde van de opleiding waar de oud-leerling ingeschreven staat. Daarnaast wordt op geaggregeerd niveau het gemiddeld aantal studiepunten van alle oud-leerlingen van de school getoond. Dit wordt tevens als indexcijfer afgezet tegen het gemiddelde van alle eerstejaars aan de RU. Hieraan kunnen scholen zien of hun oud-leerlingen het beter (score >100%) of slechter (score <100%) hebben gedaan dan gemiddeld. Voor scholen met een substantieel aantal oud-leerlingen aan de RU blijkt dit cijfer door de jaren heen vrij constant te liggen.

Verder stimuleert de RU vo-scholen om kennis te nemen van de resultaten van de instroommonitor van IOWO (zie ook hieronder). Scholen kunnen via een speciale website bekijken hoe hun oud-leerlingen in het wo, de aansluiting tussen vo en wo ervaren. Deze informatie heeft dus niet alleen betrekking op oud-leerlingen aan de RU, maar op alle oud-leerlingen in het wo (die meegedaan hebben aan de enquête). Op initiatief van het Platform vo-ho Arnhem Nijmegen, gaat IOWO dit jaar voor de bij dit platform aangesloten scholen ook benchmarkinformatie geven op regionaal en lokaal niveau (als hard copy).

De aansluitingscoördinator van de RU voert periodiek gesprekken met de vo-scholen in de regio, waarbij de resultaten van oud-leerlingen ook aan de orde komen. Hoe

21 Naar schatting geeft 85-90% van de studenten toestemming.

actief scholen met de teruggekoppelde informatie omgaan, verschilt sterk. De indruk is dat de enquêtegegevens scholen meer concrete handvatten bieden, dan de teruggekoppelde studieresultaten.

Instroommonitor IOWO

Het IOWO doet jaarlijks onderzoek onder eerstejaars studenten van alle universiteiten naar hun oordeel over de aansluiting tussen vwo en universiteit. Aan de orde komt aansluiting op het gebied van: inhoud van vakken, zelfstandig aanpakken van studietaken, plannen van studietaken, communicatieve vaardigheden, ict-vaardigheden, basale onderzoeksvaardigheden en werken aan grote opdrachten. Het onderzoek wordt sinds 2000 uitgevoerd en de respons is de laatste jaren rond de 25-30%. Via een website²² kunnen alle vo-scholen inloggen om te zien hoe hun oud-leerlingen oordelen over de aansluiting vwo-wo. Scholen kunnen hun gegevens benchmarken met het landelijk gemiddelde. Er is een tijdsreeks beschikbaar vanaf 2000/2001.

Voor het hbo wordt een soortgelijke enquête afgenomen; momenteel niet met een volledige landelijke dekking (zie onder HAN voor een beschrijving van de onderwerpen).

TU Eindhoven

De TU Eindhoven koppelt de volgende informatie (op papier) terug aan vo-scholen:

- oud-leerlingen die in het voorgaande kalenderjaar een Bachelor-, Ingenieurs- of Master-getuigschrift hebben behaald (naam student + opleiding);
- voor cohortjaren (4-jaars gemiddelden) het propedeuserendement na 1 en 2 jaar (%) en gemiddeld aantal studiepunten na 1 jaar;
- aantal instromers vanuit school van herkomst per jaar en verdeling van instroom (8-jaarsgem.) over opleidingen;
- landelijke cijfers over studievoortgang/slagingskans uitgesplitst naar profiel en vwo-examencijfers (niet per school).

VU Amsterdam

De VU heeft aan het begin van het studiejaar 2008/2009 alle eerstejaars studenten een taaltoets afgenomen. Naar aanleiding van deze taaltoets is onderzoek gedaan naar de relatie tussen de toeleverende scholen en de scores op de taaltoets²³. Voor alle vo-scholen die minimaal 10 studenten aan de VU leverden, werd de gemiddelde prestatie van hun oud-leerlingen op deze toets berekend. Deze prestatie werd uitgedrukt in 'Taalkracht', een waarde tussen de 1 en 3 die uitdrukt hoeveel studenten laag, gemiddeld en hoog scoorden op de taaltoets. Van scholen met een gemiddelde Taalkracht

22 Op www.aansluitingvoho.nl kan een dummyversie bekeken worden (geraadpleegd op 31-8-2009)

23 De resultaten van dit onderzoek zijn beschreven in het rapport 'Prestaties op het vwo en de taaltoets Nederlands' (februari 2009). Dit rapport is op te vragen bij het Taalloket van de VU.

onder de 2,0 scoren de oud-leerlingen gemiddeld genomen onder het taaltoetsniveau 'gemiddeld'. Dit betrof 12 van de 82 scholen. De VU heeft alle scholen een exemplaar van het onderzoeksrapport gestuurd en een brief waarin stond of hun leerlingen goed of minder goed hadden gepresteerd. Scholen waarvan relatief veel leerlingen 'laag' scoorden werden opgeroepen contact op te nemen met de VU. Navraag leert dat aan dit verzoek nauwelijks gehoor is gegeven. Mogelijk speelde hierbij ook het ongunstige tijdstip (vlak voor de eindexamens) een rol.

VO:

Udens College, Uden (vmbo, havo, vwo)

De vwo-afdeling van het Udens College krijgt informatie over oud-leerlingen in het vervolgonderwijs van TU Eindhoven, HAN, Radboud Universiteit en Fontys Hogescholen. Al deze (uiteenlopende) informatie wordt bewerkt tot een totaaloverzicht en intern verspreid onder en besproken met het personeel bovenbouw. Als blijkt dat de school op bepaalde punten relatief minder goed scoort, wordt geprobeerd te achterhalen waar dat aan ligt en er een speerpunt van gemaakt.

De vmbo-afdeling heeft vooral via regionaal overleg met ROC's (De Leygraaf, Koning Willem I) contact over oud-leerlingen. De meeste informatie die teruggekoppeld wordt heeft betrekking op inschrijving, minder op leerprestaties of tevredenheid over studiekeuze.

De uitwisseling met het primair onderwijs vindt vooral plaats via persoonlijk overleg tussen leraren van groep 8 en brugklasmentoren. Tijdens zogenaamde 'tafeltjesmiddagen' worden alle leerlingen besproken, eenmaal voordat ze naar de brugklas gaan en eenmaal als ze halverwege het brugjaar zijn. Daarnaast wordt het eerste rapport uit de brugklas en het eindrapport van de brugklas doorgestuurd naar de oude basisschool. Dit gebeurt op papier.

Sintermeertencollege, Heerlen (vmbo-t, havo, vwo)

Het Sintermeertencollege ontvangt van diverse vervolgopleidingen informatie over haar oud-leerlingen. Omdat de informatie vaak (eerst) bij decanen terecht komt, heeft de directie hier nog niet altijd zicht op. In regionaal verband vindt met name uitwisseling plaats met het Arcus College (enquête- en inschrijvingsgegevens – zie onder MBO) en de Hogeschool Zuyd (enquêtegegevens – zie onder HBO). Doordat de enquêteresultaten van beide instroommonitors ook met andere vo-scholen vergeleken worden, levert dit meerwaarde op (resultaten meer te duiden omdat men de verschillen tussen scholen kent en makkelijk gesprek kan aangaan door persoonlijke contacten).

De uitwisseling met het primair onderwijs vindt op het Sintermeertencollege op een vergelijkbare wijze plaats als hierboven al beschreven bij het Udens College. Naast individuele besprekingen van leerlingen, worden alle rapporten van de leerlingen uit het brugjaar opgestuurd naar de oude basisschool (op papier). Daarnaast stuurt het

Sintermeertencollege elke basisschool een ‘overkoepelende’ rapportage met hun bevindingen wat betreft juistheid van de advisering, aansluiting, eventueel andere opvallende zaken (bepaalde hiaten).

Herlecollege, Heerlen (vmbo)

Het Herlecollege krijgt gedetailleerde enquêtegegevens uit de instroommonitor van het Arcuscollege (zie onder MBO). De gegevens worden op schoolniveau uitgesplitst naar sector en leerweg. Binnen de school worden de gegevens breed verspreid en besproken onder directie, decanen en docenten. Ook vindt regionaal overleg plaats over de uitkomsten met een aantal andere vmbo-scholen en het Arcuscollege. Doordat men ook de resultaten van de andere scholen te zien krijgt, kan men verschillen met elkaar bespreken en proberen te duiden. Ook ontvangt het Herlecollege overzichten met de inschrijvingsgegevens van oud-leerlingen aan het Arcuscollege. Belangrijke beperking hiervan is dat alleen na het 1^e leerjaar wordt teruggekoppeld. Hierdoor ontbreekt bijvoorbeeld het zicht op of leerlingen hun diploma (en daarmee startkwalificatie) behalen.

Zelf koppelt het Herlecollege op de volgende manier terug aan basisscholen. Basisscholen hebben een vaste contactpersoon op het Herlecollege waarmee ook afspraken gemaakt worden over het terugkoppelen van gegevens van oud-leerlingen. Er is sprake van maatwerk: scholen kunnen bv. de rapporten uit het brugjaar krijgen, of alle rapporten.

Bernardinuscollege, Heerlen (vmbo-t, havo, vwo)

Het Bernardinuscollege ontvangt van verschillende vervolginstellingen informatie over oud-leerlingen: Arcus College, Tu/Eindhoven, Hogeschool Zuyd en Fontys Hogescholen. Omdat de resultaten vaak op relatief kleine aantallen gebaseerd zijn, wordt vooral naar trends gekeken. De resultaten worden op het niveau van directie en vaksecties besproken. Als bepaalde resultaten daartoe aanleiding geven, moeten secties met een plan van aanpak komen (bv. hoe kan het dat er bij instelling X/sector Y veel uitval is? Wat kunnen we daaraan doen?). Vanaf dit schooljaar laat het Bernardinuscollege een schoolverlatersenquête uitvoeren onder alle oud-leerlingen, waarbij ook landelijke benchmarkgegevens beschikbaar zijn.